

NOVES APOSTES DIDÀCTIQUES I REGLAMENTÀRIES PER AL CATALÀ A L'ESCOLA PÚBLICA DEL ROSSELLÓ

MARY SANCHIZ / LLUC BONET

(Inspectora pedagògica emèrita de francès i català / Coreductor dels
programes oficials francesos de llengua catalana)

1 BREU DEFINICIÓ DEL MARC TERRITORIAL

Des del segon terç del segle XX, l'ensenyament del català s'imparteix, a l'escola pública francesa primària i secundària, únicament al Departament dels Pirineus Orientals. Aquestes terres catalanes de França, també anomenades Rosselló o Catalunya del Nord, constitueixen el marc territorial d'aquesta comunicació.

Cal recordar que els antics comtats de Rosselló i part de Cerdanya, anexionats al Reialme de França el 1659, arran del Tractat dels Pirineus entre Felip IV i Lluís XIV, formen, des de la Revolució francesa del 1789, el departament dels Pirineus Orientals. Aquesta demarcació inclou, sense reconeixement legal, les comarques de Rosselló (estricte), Vallespir, Conflent, Capcir, l'alta Cerdanya, i la baixa Fenolleda occitanòfona. El departament dels Pirineus Orientals fou integrat, el 1808, per Napoleó I, a la demarcació universitària de Montpeller (*Académie de Montpellier*). El 1972, es constituí la regió de Llenguadoc-Rosselló (sense autonomia legislativa), amb capital a Montpeller, que va reunir els Pirineus Orientals i quatre departaments de llengua d'oc. La història explica, doncs, les diferents denominacions que hi ha per a un mateix territori. Farem ús de les tres formes esmentades.

2 EFECTIUS DE L'ENSENYAMENT DEL CATALÀ

Als Pirineus Orientals, segons proporcions calculades a partir de les dades del ministeri francès d'Educació, l'escola pública acull el 87% dels alumnes. El 91% dels alumnes de català és escolaritzat al sector públic; les escoles associatives catalanes n'acullen prop del 6%, i les escoles privades catòliques, prop del 3%. A l'escola pública, el 77% dels alumnes de català

segueix classes de llengua i el 23% un ensenyament bilingüe, en el qual el català també és llengua de docència. Les escoles associatives catalanes proposen únicament classes immersives, i els centres privats catòlics, un ensenyament de la llengua solament.

Prop de 13.600 alumnes estudien el català o en català, representen el 18,5% del conjunt dels escolars. Els alumnes que segueixen un ensenyament bilingüe són 3.661, o sigui el 5% dels escolars. Aquesta modalitat és impartida majoritàriament per escoles públiques, amb el 79% de l'alumnat bilingüe, s'hi aplica una immersió compartida entre el francès i el català. Les escoles associatives representen el 21% dels alumnes bilingües; hi segueixen el mètode de la immersió preferent en català.

A la Catalunya del Nord, el pes de l'escola pública en l'ensenyament bilingüe francès-llengua regional és un poc més elevat que en el conjunt de França. Les escoles associatives hi tenen també més incidència. En canvi, com a Occitània i a Còrsega, l'ensenyament privat catòlic no proposa cap classe bilingüe, a la diferència del que passa al País Basc, a Bretanya i a Alsàcia i Lorena.

Amb globalment un 5% de l'alumnat total, l'ensenyament bilingüe, a les escoles públiques i associatives, tampoc no aconsegueix reunir la mateixa proporció de l'alumnat total que en un altre territori amb llengua vernacla i amb prou altres aspectes comparables. Així, a la part basca del departament dels Pirineus Atlàntics, o sigui el País Basc francès, la tercera part dels alumnes de primària i secundària segueix un ensenyament bilingüe, proposat a les escoles públiques, associatives i privades catòliques.

Ara bé, el marc reglamentari permet teòricament que, al Rosselló, el ritme de desenvolupament de l'ensenyament bilingüe s'acosti al del País Basc del nord, territori amb la situació més envejable, en el sentit quantitatiu.

3 LES LLENGÜES REGIONALS A L'ESCOLA FRANCESA

A l'escola pública, únic espai de reconeixement oficial per a les llengües regionals, tot i ser adscrites al territori de la República, no són ben bé equiparades, en drets, ni a la llengua francesa, ni tampoc a les llengües estrangeres. En efecte, segons l'article 2 de la Constitució francesa del 1958, modificada per la llei constitucional del 1992: «La llengua de la República és el francès». La revisió constitucional del 2008 va introduir-hi les llengües regionals, en l'article 75-1 de l'apartat referit a les col·lectivitats territorials, subratllant-ne només l'aspecte patrimonial: «Les llengües regionals pertanyen al patrimoni de França». Encara que, segons la llei d'orientació i de programació escolar del 2005, que abrogà la llei del 1951 relativa a «l'ensenyament de les llengües i dialectes locals», «un ensenyament de llengües i cultures regionals pot ser dispensat durant tota

l'escolaritat segons modalitats definides per convenció entre l'Estat i les col·lectivitats territorials», a l'escola pública, la meitat de l'horari lectiu, com a màxim, pot ser dedicat a la llengua regional. També, segons l'*arrêté* del 12 de maig de 2003, «cap disciplina no pot ser ensenyada íntegrament en llengua regional»; remarquem, de passada, que aquesta limitació legal pot tenir repercussions pedagògiques interessants en la gestió de les alternances lingüístiques, en els aprenentages curriculars. Una llengua regional tampoc no pot ser mai primera i única llengua viva, com és el cas de les llengües estrangeres, amb l'excepció favorable dels alumnes del *lycée* Comte de Foix d'Andorra la Vella.

Tanmateix, l'ensenyament bilingüe, des de l'escola primària pública, amb la llengua regional i el francès com a vehicles dels aprenentatges curriculars i de la lectoescriptura, constitueix, des de la seva oficialització el 1995, després de les primeres experiències, basca el 1982, i nordcatalana el 1993, una avançada cabdal en més d'un segle d'intents perquè les llengües vernacles entrin a l'escola de la República. Efectivament, a finals del segle XIX, l'Estat només havia deixat que s'ensenyessin les llengües locals a la universitat: l'occità i el bretó essencialment. Els destinataris n'eren, evidentment, no pas els infants del poble, locutors sovint exclusius d'aquestes llengües, sinó uns pocs estudiants, fills de la burgesia educada en francès. En canvi, l'escola primària va quedar tancada a les llengües regionals fins a la ja esmentada llei del 1951. Aquesta llei autoritzava només un ensenyament facultatiu, que esperà encara una vintena d'anys abans de ser efectiu i d'acostar-se laboriosament a l'estatut de les llengües estrangeres. És que el 1925, el ministre de la Instrucció pública, Anatole de Monzie, havia prohibit, per primera vegada explícitament, l'ensenyament dels «patois», i l'ús dels «idiomes locals» en l'aprenentatge del francès. També havia assenyalat els perjudicis del bilingüisme i el risc de la «divisió lingüística» de França (Bonet 2013). Per això, avui dia, les classes bilingües permeten, per primer cop en la història de l'escola a la República Francesa, que les llengües regionals compateixin l'exclusivitat de la llengua nacional, en el paper de llengua vehicular de l'ensenyament primari, del qual són excloses les llengües estrangeres.

4 DIDÀCTICA COMUNA PER A LES LLENGÜES ESTRANGERES I REGIONALS

El 2012-2013, amb noves proves al batxillerat, s'haurà acabat el procés de renovació dels programes d'ensenyament de les llengües vives a l'escola francesa, començat el 2007, segons el Marc Europeu Comú de Referència (d'ara endavant MEQR), promogut pel Consell d'Europa. Per primera vegada, les llengües dites regionals es beneficien de les mateixes orientacions pedagògiques que les altres llengües vives. Fins i tot, per a la major

part de les llengües regionals, el bretó, el basc, el català, el cors, el crioll, l'occità, el flamenc (neerlandès), l'alsacià (alemany), es proposa un ensenyament bilingüe a l'ensenyament primari i sovint al secundari, que no s'imparteix, amb la mateixa exposició a la llengua segona, en les seccions europees i internacionals de llengües estrangeres. Ara bé, només el basc, el bretó, el català, el cors i l'occità disposen de programes específics o de documents d'acompanyament pedagògic, com per a les llengües estrangeres, publicats (o en vies de publicació) pel ministeri d'Educació, per als nivells A1, A2, B1 i B2 del MECR. França ha adoptat oficialment del MECR, els nivells de competència i l'ensenyament per tasques. Pel que fa a l'obertura al plurilingüisme, varia en funció de les llengües; generalment és inversament proporcional a l'hegemonia de la llengua considerada (Bonet 2007).

Al batxillerat, a partir de la sessió 2013, hi haurà prova oral i escrita per avaluar les competències en recepció, producció i interacció, sobre la base d'un quadre d'avaluació amb els criteris del MECR. Els alumnes de batxillerat general hauran d'haver assolit el nivell B2, en la llengua viva estudiada des de l'escola primària, i el nivell B1 en aquella començada a l'ensenyament secundari. En el cas de les seccions bilingües en llengües regionals, es considera que cal arribar al nivell C1, encara que no hi hagi proves específiques; només les proves de llengua aprofundida de la secció literària avaluen un tal grau de competència. Tanmateix, els alumnes bilingües presenten, en llengua regional, la prova comuna d'història-geografia (socials) a l'examen del batxillerat i abans al *brevet des collèges* (fi de primer cicle de secundària: 15 anys).

5 COMPARATISME CATALÀ-FRANCÈS I NOU MODEL ESCOLAR D'ESTÀNDARD SEPTENTRIONAL

Abans d'entrar en un exemple de seqüència d'ensenyament per tasques amb projecte cultural, cal asenyalar que la redacció dels programes de català ha estat un bon incentiu per explicitar alguns punts de gramàtica comparada entre les dues llengües d'aprenentatge de les nostres seccions bilingües, o entre les llengües primera i segona a les classes de català. En efecte, el MECR considera que cada llengua estudiada ha d'establir ponts cap a les altres, per apropar-se al plurilingüisme europeu. Hem volgut aplicar aquest principi, ja a l'escala local, perquè en la societat diglòssica nordcatalana, cada vegada que comparem la llengua baixa, el català, a la llengua alta, el francès, aquella en surt beneficiada, i també l'autoestima dels seus locutors. Ho havia entès, fa més d'un segle, malgrat un context sociopolític advers, el mestre d'escola perpinyanès Lluís Pastre, quan publicava *Le catalan à l'école*, el 1907, o *Le français enseigné par les exercices de traduction de textes catalans aux enfants de 9 à 15 ans: Notes grammati-*

cales et remarques sur la comparaison des deux langues, el 1911 (Bonet 2012). En relació amb cent anys enrere, els papers de llengua primera i de llengua segona avui s'han capgirat, però ara com abans, és important conjuminar immersió en llengua segona (compartida amb la llengua primera, a l'escola pública) i comparació amb la llengua primera. Aquest segon aspecte de la didàctica del català és ben bé l'assignatura pendent que encara tenim al nord de les Alberes. Alguns punts en els quals hem insistit són, per exemple: en fonologia, els diftongs decreixents; en morfosintaxi, el pronom neutre *ho* i l'enclisi dels pronoms complements, l'aspecte dels temps del passat (perfet, passat simple i perifràstic), l'ús del subjuntiu imperfet en les subordinades completives, etc.

Els nous programes de català també ens han ofert l'oportunitat d'encaminar-nos cap a una norma escolar del català septentrional estàndard, que acostava a la pràctica habitual de les aules les orientacions de l'Institut d'Estudis Catalans. La promoció de la variant autòctona, sense excloure mai les altres modalitats (tenim també professors locutors nadius de català central, nordoccidental, meridional), és una bona manera de reivindicar la territorialitat del català a la Catalunya francesa i de legitimar-ne l'ensenyament, paral·lelament a l'argument del veïnatge amb altres territoris on la mateixa llengua té un estatut d'oficialitat (Andorra) o de cooficialitat (Catalunya autònoma). Per això, volem sensibilitzar-hi les noves generacions, sovint tallades de la transmissió natural de la llengua. Tampoc sense exclusivisme, ja que la Catalunya del Nord no és dialectalment uniforme, amb parlars de transició cap al català central a l'alt Vallespir i a la baixa Cerdanya, promovem, per exemple, i més enllà del lèxic: en fonologia, la *o* tònica tancada en *u*; en morfosintaxi, la desinència *i* de primera persona al present d'indicatiu només, l'imperfet d'indicatiu en les subordinades de condició, l'ús de *ser* per l'estat del subjecte, etc.

6 UNA SEQÜÈNCIA DE LLENGUA CATALANA AMB ENFOCAMENT ACCIONAL, PER A ALUMNES DE *SECONDE* (QUART D'ESO), NIVELL B1-B2

Tenint en compte la situació de la llengua catalana a l'escola francesa de la Catalunya del Nord (Sanchiz; Bonet 2009), els reptes didàctics queden sostenibles, a l'ensenyament secundari que ens ocupa en aquest exemple, si prenem en compte tres paràmetres i tres principis.

6.1 Tres paràmetres

- L'horari restringit de llengua catalana: 3 hores en el millor cas per a l'opció Llengua i Cultura regional i 3 hores més, de continguts curriculars en català, per als alumnes bilingües.

- L'obligació de respectar els programes comuns en totes les assignatures no lingüístiques.
- La necessitat de donar als nostres alumnes el màxim de coneixements lingüístics i culturals catalans.

6.2 Tres principis

La reeixida de la transmissió de la llengua i de la cultura catalanes a les generacions futures passa també per 3 principis, que es conjuminen amb els 3 paràmetres precedents:

Ens cal afavorir la utilització del català en assignatures no lingüístiques per afavorir un aprenentatge complementari de la llengua, quan tenim professors (per exemple d'història, d'art, de música, etc.) catalanoparlants i capaços d'introduir il·lustracions pròpies al territori del departament dels Pirineus Orientals. Aquest esforç permet de presentar exemples compatibles amb els programes francesos, però arrelats a la cultura catalana i, evidentment, oberts i generalitzables a tots els països de llengua catalana (Sanchiz 2007). En trobareu un exemple en la seqüència presentada detalladament a continuació: l'estil romànic o gòtic pot ser analitzat observant les esglésies de la nostra contrada.

També ens cal obrir l'aprenentatge de la llengua i la descoberta de la cultura a pràctiques socials de referència: és una evidència del Marc Europeu Comú de Referència que proposa un enfocament accional dels aprenentatges lingüístics. Aquesta exigència és encara més vàlida en un departament francès en el qual, segons les enquestes disponibles (Generalitat de Catalunya 2004), un 35% de la població no entén el català, i un 63% no el parla. És la demostració feta als alumnes que la nostra llengua i la nostra cultura són vives i capaces d'evolucionar i de transmetre's.

Finalment, ens cal suscitar una dinàmica d'interès i de descoberta personal perquè els alumnes tinguin una mirada favorable a la llengua i cultura estudiades i, sobretot, perquè facin sols una part de les recerques. De retruc, es compensa així un volum horari limitat.

6.3 Exemple concret: Diversitat cultural i cultural als països de llengua catalana, herència i ruptures

L'exemple de seqüència que hem triat, destinat a alumnes de la classe de segona (quart d'ESO), s'emmarca en els temes d'estudis proposats pel ministeri d'Educació nacional francesa. A partir del tema, «viure junts», o sigui la integració dels immigrants, comú a l'ensenyament de totes les llengües estrangeres i regionals, i propi de les societats europees en general, introduïm una reflexió que concerneix els reptes de la societat catalana contemporània, cada dia més cosmopolita, de cada banda dels Pirineus.

Plantegem la problemàtica següent, que s'ha de relacionar amb el programa d'història i geografia (socials):

Com la societat en la qual viuen els nostres alumnes reeixirà a conjuminar les nocions de diversitat, de relativitat, de laïcitat i de tolerància, en un món en perpètua mutació, sense negar ni llurs arrels, ni els antecedents històrics?

Tasca final

Organització d'una trobada d'alumnes d'un institut de Perpinyà i d'un institut de Girona, preparada per unes tasques comunes de presentació i d'estudi etnològic de llur entorn.

Primera tasca

Creació d'un diaporama numèric amb llegendes i textos explicatius, per presentar als corresponents els barris i els monuments de cada ciutat i demostrar com són els testimonis d'un cosmopolitisme ètnic i religiós que caracteritza les zones de pas en general, i els països de llengua catalana en particular.

Segona tasca

Preparació d'una visita guiada de cada ciutat, pels mateixos alumnes, amb el suport del diaporama precedent, referida a la política local a favor de la integració i de la diversitat social.

Tercera tasca

Esriptura pels alumnes de cada ciutat, d'una novel·la curta històrica, que integri en una ficció de qualsevol gènere literari (novel·la d'amor, biografia, novel·la negra o policíaca...), els elements remarcables que s'han destacat de la visita guiada pels alumnes mateixos (argumentació per l'exemple).

Quarta tasca

Redacció d'un article de premsa per presentar les ciutats a alumnes que no les coneixen, per exemple en el marc de la Diada mundial de la diversitat cultural (21 de maig).

Evidentment, segons els nivells de llengua o d'implicació dels alumnes, es podran fer totes les tasques, o caldrà repartir-les entre grups, o fer-ne menys.

6.3.1 Competències i aprenentatges lingüístics

Primera tasca: expressió escrita

Presentar els monuments representatius de la ciutat, utilitzant el discurs descriptiu, amb el lèxic del paisatge urbà (arquitectura medieval, gòtica, modernista, contemporània), de la descripció dels grups socials, de l'evocació dels esdeveniments polítics. Integrar una estructuració textual amb marcadors temporals i espacials. Redactar llegendes, resums...

Segona tasca: expressió oral i interacció oral

Reutilitzar els elements del diaporama per al moment de la visita guiada. Ús de les fórmules introductives del llenguatge oral, interpel·lació, adverbis, pronoms de primera i segona persona, temps verbals del diàleg, tipologia de frases (declaratives, interrogatives, injuntives, exclamatives)...

Dicció i fonologia, adaptació als interlocutors...

Tercera tasca: expressió escrita contínua

Integració dels fets històrics en una obra de ficció. Ús dels temps del present i del passat, nivells de llengua corrent i culta, estructuració dels paràgrafs, pronominalització, inserció i puntuació dels diàlegs, figures d'estil... (veg. exemple, en documentació complementària: *El Paio del Call*).

Quarta tasca: expressió escrita explicativa i/o argumentativa

Presentació de la informació segons l'esquema piramidal invertit d'un article de premsa, elaboració de títols i subtítols amb frases nominals, connectors dels discursos descriptiu i explicatiu, presa en compte del destinatari (jove o adult)...

6.3.2 Competències i aprenentatges culturals

Els esdeveniments essencials de la història del Rosselló (abans i després del Tractat dels Pirineus) i del Gironès ressorgiran en la passejada a través de les dues ciutats:

- presència musulmana: toponímia, vestigis de banys, segells del segle VIII a Ruscino (vestigis ibèrics i romans de Perpinyà), fresc d'escriptura cúfica del Palau dels reis de Mallorca de Perpinyà, llegendes (els amors de Lampègia i Munuza a Llúvia, actual Cerdanya)...

- presència jueva: vestigis del call desaparegut de Perpinyà (banyera ritual) esdevingut el barri gitano i avui també àrab, call de Girona, Bíblia hebraica dita de Perpinyà (Biblioteca nacional de França, París), paper sociopolític del jueus al segle XIII, pogroms (1391), expulsió per la Inquisició (1492), personalitats (Bonastruc ça Porta a Girona, Vidal Salomó a Perpinyà)...

- expansió cristiana a l'edat mitjana: palaus, catedrals (començades d'estil romànic i acabades d'estil gòtic, tapís de la Creació a Girona), rehabilitació dels centres històrics, personalitats (Ramon Llull, Francesc Eiximenis nat a Girona i mort a Perpinyà)...

- rastres de les guerres medievals i contemporànies: miracle de les mosques de Sant Narcís a Girona, exili dels republicans espanyols i camp de Ribesaltes...

- urbanisme contemporani: teatres, biblioteques, barris nous (el barri del Molí de Vent de Perpinyà edificat a l'arribada dels exiliats d'Algèria, el 1962), zones industrials...

6.4 Conclusió

Aquest exemple de seqüència de llengua catalana segons un enfocament accional no pretén ser exhaustiu. Només és una manera, com moltes altres, de conciliar els aprenentatges lingüístics (lèxic, gramàtica, coherències textuais) i la cultura pròpia del territori, sense sortir del marc imposat per les regles escolars dels programes estatals. La presència, a més de la catalana, de les llengües i cultures francesa, castellana, àrab, caló en la societat catalana contemporània, de totes les llengües i cultures de la immigració, són motius per a l'enriquiment cultural i poden desembocar en produccions bilingües o plurilingües.

La reflexió iniciada sobre la diversitat cultural i cultural (l'ajuntament de Perpinyà ha editat un *Calendari de les tres religions*) permet de plantejar el problema de la pertinença a un territori i de suggerir que la llengua i la cultura catalanes poden ser, fins i tot en un departament de la República Francesa, un veritable element d'integració a la societat local.

És evident doncs que les classes bilingües francès-català a l'escola pública són, d'una banda, el puntal del creixement quantitatiu de l'ensenyament del català al Rosselló, i també, un marc ideal per a la innovació pedagògica, promoguda pels nous programes de llengües, derivats de les recomanacions del Consell d'Europa. Efectivament, l'ensenyament bilingüe demostra que les llengües poden ser, a l'escola, molt més que una assignatura, és a dir un vehicle per a la comunicació, gràcies a l'aprenentatge de continguts curriculars en llengua segona, i un mitjà per a l'acció, amb projectes concrets relacionats amb la societat (Sanchiz 2010). Ara bé, la classe de llengua únicament, com en l'exemple proposat, pot reunir també les mateixes finalitats d'ús de la llengua que en la societat, és a dir comunicació i acció, a la condició de conjuminar continguts culturals i lingüístics, per a l'assoliment d'una tasca amb implicació social (Bonet 2010; 2011).

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- BONET, LUC (2007): «Les sections bilingues français-langue régionale et le cadre européen: nouvelles perspectives didactiques». *Tréma*, vol. 28, p.115-124.
- BONET, LUC (2010): «Le catalan au lycée en section bilingue: un paysage linguistique». *Les langues Modernes*, vol. 4, p. 38-42.
- BONET, LLUC (2011): «Pràctiques d'enfocament accional per a l'ensenyament del català, a classes bilingües de secundària al Rosselló». *1a Jornada d'intercanvi d'experiències*

- pedagògiques entre els territoris de parla catalana: Tortosa, 21 i 22 de gener de 2011.* <http://www.slideshare.net/llenguaooral/24lluc-bonet-segon>
- BONET, LLUC (2012): «Lluís Pastre (1863-1927): Un mestre d'escola gavatx, laic i catalanista al Rosselló». *Llengua & Literatura*, vol. 22, p. 13-38. <http://revistes.iec.cat/index.php/LLiL>.
- BONET, LLUC (2013): «La pedagogia regionalista a l'escola francesa (1875-1925): discursos, propostes i controvèrsies sobre l'occità i el català». *Xe Congrès international de l'Association Internationale d'Études Occitanes, Béziers 12-19 juin 2011*. [en premsa]
- SANCHIZ, MARY (2007): «Programes de català i aprenentatges transversals». *Lenga e país d'òc*, vol. 47, p. 29-34.
- SANCHIZ, MARY (2010): «L'aprenentatge de la llengua catalana en matèries no lingüístiques: classes bilingües al Rosselló». *1a Jornada d'intercanvi d'experiències pedagògiques entre els territoris de parla catalana: Tortosa, 21 i 22 de gener de 2011*. <http://www.slideshare.net/llenguaooral/07intervention-sanchiz3>
- SANCHIZ, MARY / BONET, LUC (2009): «L'enseignement du catalan en tant que langue régionale en France – État des lieux 2009». *Tréma*, vol. 31, p. 57-67.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES CULTURALS NordCATALANES RELATIVES A L'EXEMPLE DE SEQÜÈNCIA

SALA, RAYMOND / ROS, MICHÈLE (ed.) (2004): *Perpignan une et plurielle*. Canet, Editions Trabucaire.

Presència musulmana:

- ABELANET, JEAN (2008): «Les luttes titaniques de Roland et des maures». *Lieux et légendes du Roussillon et des Pyrénées catalanes*. Canet, Editions Trabucaire.
- Perpignan: l'histoire des musulmans dans la ville du Moyen-Âge à nos jours* (2005). Perpignan, Archives communales.
- ALAZET, JEAN-PHILIPPE (2005): *Castell reial de Perpinyà, El Palau dels Reis de Mallorca... fa temps*. Prada, Terra Nostra.
- CHAUVET, HORACE (1993): *Légendes du Roussillon*. Nîmes, Editions C. Lacour. [reedició]
- REYNAL, JEAN (1994): «La pierre et la soie». *Qantara*, vol. 12, p. 48-49.

Influència jueva:

- BERTHELOT, MARTINE (2003): *Ruta jueva / Route juive / Jewish Route: Guia de Narbonne a Girona*. Perpignan, Association Sources.
- CHOUKROUN, MARYSE (1997): «Les juifs catalans de leur arrivée à leur expulsion». *Aspects du Moyen-âge en Catalogne-Nord*. Perpignan, Régie de la culture catalane.
- DENJEAN, C. (2004): *Juifs et chrétiens. De Perpignan à Puigcerdà (XIIIe-XIVe siècles)*. Canet, Trabucaire.
- GIFREU, P. (1998): *Chants de noces des juifs catalans: édition trilingue: aljamiada (hébreu catalanisé) / catalan / français*. Perpignan, Mare Nostrum Éditions.
- HADDAD, P. (2007): *Le Méiri, le rabbin catalan de la tolérance*. Perpignan, Mare Nostrum Éditions.

VIDAL, P. (1992): *Les Juifs des anciens comtés de Roussillon et de Cerdagne*. Perpignan, Mare Nostrum Éditions. [reedició]

Expansió cristiana:

DURLIAT, M. (1986): *Roussillon roman*. Sainte-Marie-de-la-Pierre-qui-Vire, Zodiaque.

GIFREU, P. (1989): *Ramon Lull: Livre de l'Ami et de l'Aimé*. Montpellier, Ed. La Différence.

GIFREU, P. (2009): *Contes et fables: François Eiximenis*. Saint-Estève, Editions de la Merci.

Actes du colloque des 10, 11 et 12 mai 2007 (2008): Perpignan: l'histoire des catholiques dans la ville: du Moyen-Age à nos jours: Perpignan, Archives communales.

PONSICH, P. (1993): *Catalunya romànica. XIV, El Rosselló*. Barcelona, Enciclopèdia Catalana.

POUJOL, L. / REYNAL, J. (1989): *Mil: millénaire d'Art Nord-catalan*. Perpignan, Conseil Général des P. O.

DOCUMENTACIÓ COMPLEMENTÀRIA

Programa oficial francès de llengua catalana, nivell A1:

<http://www.education.gouv.fr/bo/2007/hs9/default.htm>

Nivell A2:

http://www2.cndp.fr/lesScripts/bandeau/bandeau.asp?bas=http://www2.cndp.fr/doc_administrative/programmes/secontaire/langregio/accueil.htm

Nivell B1:

<http://www.education.gouv.fr/cid52376/mene1010854a.html>

Documents oficials d'acompanyament del nivell B1-B2:

<http://eduscol.education.fr/cid56575/banque-d-idees-de-themes-d-etude.html>

<http://eduscol.education.fr/cid56576/exemples-de-pistes-de-mise-en-oeuvre.html>

Exemple d'expressió escrita contínua, novel·la escrita per alumnes, *El paio del Call*, nivell B2:

http://www.ac-montpellier.fr/sections/pedagogie/education-artistique/espace-lecture-ecriture/florilege-ecrivains-en/nouvelle-ecrite-en/downloadFile/file/novella_catala_WEB_n2.pdf

Portal oficial del català i de l'occità a l'ensenyament públic:

<http://www.crdp-montpellier.fr/languesregionales/>

Generalitat de Catalunya (2004): *Enquesta d'usos lingüístics a la Catalunya del Nord*:

<http://www20.gencat.cat/docs/Llengcat/Documents/Dades%20origen%20territori%20i%20poblacio/Altres/Arxiu/catnord2004.pdf>

